

BASISONDERWIJS

LESTIPS

5 WERKVORMEN
OM POËZIE IN DE KLAS
TE BRENGEN

INLEIDING

MAUD VANHAUWAERT

'Poëzie is saai!' 'Poëzie is moeilijk!' 'Poëzie is niets voor mij.' Ja, poëzie heeft nog altijd flink te kampen met vooroordelen. Zelf heb ik dat nooit erg gevonden, want ze dagen mij als dichter uit om er speels tegenin te gaan. **POËZIE IS EEN UNDERDOG, DIE IK MAAR AL TE GRAAG LAAT KWISPELEN.**

Ik weet niet waar die vooroordelen precies zijn ontstaan. Misschien zijn de dichters in het verleden al te vaak op een piëdestal gezet, zo hoog dat niemand er nog aan kon. Ik herinner mij dat ik ooit werd uitgenodigd op een school. De leerlingen hadden een paar van mijn gedichten gelezen en tal van vragen voorbereid. 'Wat bedoelt u met deze metafoor?' 'Wat is de betekenis van dit vers?' Mijn antwoorden schreven ze keurig in hun schriftjes. Toen de les bijna ten einde was, bedacht ik: zijn die vragen eigenlijk wel relevant? Belangrijker dan wat de schrijver heeft bedoeld, is toch wat de lezer heeft gevoeld?

POËZIE IS NIET HEILIG EN DE DICHTER AL HELEMAAL NIET. Zelf zie ik een gedicht vooral als een uitgestoken hand, een vraag tot ontmoeting met de lezer. Hoe moeilijk is het om woorden te vinden bij het overlijden van een dierbare of bij een razende verliefdheid? Op momenten waarop woorden ons tekort schieten, dient de poëzie zich nederig aan. Eigenlijk biedt ze, ondanks of misschien dankzij de omweg van de metaforiek, een shortcut naar het ondoorgroendelijke, het diepe sprakeloze dat ons allen verbindt.

Maar poëzie hoeft niet altijd zwaar te zijn, 'diep' of doorwrocht. Integendeel. Het is het meest speelse literaire genre dat er bestaat, toch? Ik zie een gedicht als een speelplaatsje waarop je je eigen regels kunt verzinnen en waar alles mogelijk is. Ja, in een gedicht mogen dt-fouten staan, tenminste als ze 'poëtisch bedoeld' zijn, een argument waar je heerlijk mee weg kunt komen! De poëtische vrijheid geeft je als schrijver en als lezer carte blanche, een blanco volmacht aan je verbeelding. Oh, en wie weet waar die je naartoe leidt.

En nu ik op dreef ben: **POËZIE IS EEN GENRE DAT WONDERWEL PAST IN DE ZOTTE SAMENLEVING VAN VANDAAG.** Je kan heel makkelijk een gedicht via Facebook of Instagram delen en ook al hebben we met zijn allen altijd veel te weinig tijd: terwijl de koffie pruttelt of tussen twee lessen door, kan je met een paar verzen even de oneindigheid raken. Poëzie is yoga voor de geest. Ziedaar mijn definitie voor vandaag.

Als ik nu in een klas kom, stel ik snel de wedervraag en pols ik bij de leerlingen naar hun definities van poëzie. Ooit gaf een meisje mij dit antwoord: 'Vroeger gebruikten wij 'poëzie' (met de klemtoon op 'e') ook als naam voor een vriendenboekje. Ik begreep nooit het verband. Maar nu wel. Want daar waar je bij een vriendenboekje je vriendjes leert kennen, ontmoet je bij het lezen van een poëziebundel jezelf.'

Geachte lezer, ik wens u veel plezier met deze bundel vol prikkelende lesteps. Voel u vrij, zet ze naar uw hand. Want, en hiermee pareer ik de clichés waarmee ik begon: Poëzie is jazz! Poëzie is spel! Poëzie is wat jij ervan maakt.

MAUD VANHAUWAERT

WERK VORM

PRATEN OVER POËZIE

—Voor wie: iedereen die over poëzie wil praten met de klas, maar niet zo goed weet hoe.

—Tijdsbesteding: minimaal 10 minuten, maximaal een uur.

—Vaardigheden docent: voorlezen, gesprekstechnieken, basale kennis van poëziekenmerken.

—Benodigheden: (bundel met) aansprekend gedicht, (digitaal) bord, eventueel pen en papier voor leerlingen.

INLEIDING

Voor het praten over gedichten in de klas bestaan geen algemene *do's* en *don'ts*. Het gaat er vooral om een sfeer te creëren waarbij het voorlezen of nader bekijken van een gedicht als iets doodgewoons wordt ervaren door de leerlingen. Het zou dus eigenlijk eerder regel moeten zijn dan uitzondering dat er over poëzie wordt gesproken. Maar hoe pak je dat aan?

Allereerst: het helpt enorm om standaard een aantal bundels of bloemlezingen in de klas te hebben. De drempel om iets voor te lezen of bespreken wordt dan lager. Natuurlijk kun je ook gemakkelijk gedichten vinden op het internet, maar het leuke van een bloemlezing of bundel op je bureau is dat de poëzie altijd aanwezig is en je er zomaar over kunt struikelen. Enkele suggesties voor op het bureau vind je aan het eind van deze werkvorm.

VRAGEN STELLEN

Hoe zorg je dat ervoor dat er ook echt iets gebeurt met de klas nadat je een gedicht hebt voorgelezen? Sowieso is het altijd verstandig het gedicht meerdere keren voor te lezen. Eerst kunnen de leerlingen vrijuit luisteren en daarna kun je ze een opdracht meegeven om specifiek ergens op te letten. Zo kan je vragen stellen als:

- Welke zin blijft hangen nadat je het gedicht hebt gehoord?
- Wat vind je het mooiste/grappigste/raarste woord in het gedicht?
- Waar gaat dit gedicht volgens jou eigenlijk over?
- Rijmt het gedicht of rijmt het gedicht niet? Of een beetje?

Antwoorden op de vragen kun je mondeling bespreken (door leerlingen ernaar te vragen), maar het is ook leuk om de leerlingen de woorden/zinnen groot te laten opschrijven op een A4-tje. Deze houden ze dan omhoog en zo kunnen ze om zich heen kijken om te zien wat andere leerlingen het raarst vonden of welke zin bij hen het meest bleef hangen.

POËTISCHE ELEMENTEN ONTDEKKEN

Kijken naar mooie woorden en zinnen is een eerste stap richting verdieping. Voor jonge kinderen (en voor volwassenen vaak ook) is het lastig te zeggen wat een gedicht precies is, want wat maakt dat het gedicht een gedicht is? Je hoeft niet met antwoorden op deze moeilijke vraag te komen, maar ga liever samen op onderzoek uit. Over het algemeen kan je elk gedicht bekijken (voorlezen én tonen op het bord) en samen proberen te achterhalen wat het gedicht een gedicht maakt.

- Vaak zijn één of meerdere van de volgende elementen samen wel te ontdekken:
- Rijm (de herhaling van dezelfde klank aan het eind van een regel) ligt het meest voor de hand, maar je zult vaak ook ontdekken dat het juist ontbreekt
- Herhaling (zinnen of zinsdelen komen meer dan eens voor)
- Alliteratie (dezelfde klank van het begin van vaak opeenvolgende woorden, bijv.: witte wolken, zoete zachte zonneschijn)
- Klankovereenkomst (bepaalde klanken worden kort na elkaar gebruikt, bijv.: het vriest in de piepkleine tipi)
- Regelafbreking en witregels (vaak heeft een gedicht als je ernaar kijkt veel wit in en om zich heen en zijn de regels niet zo lang)
- Beeldspraak (er wordt een beeld gebruikt om een andere associatie op te roepen)

Als je vaker met je leerlingen goed naar een gedicht kijkt, zullen ze er steeds beter in worden en poëtische elementen gaan herkennen.

IN TWEETALLEN

Poëzie hoef je natuurlijk niet altijd klassikaal te bespreken. Sommige leerlingen komen dan helemaal niet aan het woord of worden niet gestimuleerd om na te denken over de woorden of het onderwerp van het gedicht.

Door leerlingen in tweetallen te plaatsen en ze een stencil te geven met een aantal willekeurige (kinder)gedichten kunnen ze er zelf mee aan de slag.

Je geeft ze de opdracht om eerst alle gedichten hardop of fluisterend aan elkaar voor te lezen. Daarbij kunnen ze ook met markeerstiften de zaken die ze opvallen, aanstrepen op het papier. Dit kunnen opvallende woorden, zinnen of strofes zijn. Daarna gaan ze samen bespreken wat ze het mooiste gedicht vonden en waarom.

Ten slotte bevaag je de leerlingen klassikaal welk gedicht ze hebben gekozen en waarom. Ze kunnen dit ook samen bespreken. In dat geval kun je twee tweetallen aan elkaar koppelen en vertellen ze aan elkaar welk gedicht ze het meeste aansprak en waarom.

Deze laatste vorm is ook een mooi bruggetje naar de werkvorm 'elke dag een gedicht', waarbij leerlingen zelf op zoek gaan naar aansprekende gedichten en die meenemen naar school.

INSPIRATIE

Mooie bundels voor in de klas en enkele andere suggesties:

- Jaap Robben & Benjamin Leroy – *Zullen we een bos beginnen?* (De Geus, 2008)
- Hans & Monique Hagen – *Lichtjes in je ogen* (Querido, 2006)
- Willem Wilmink – *Ik snap het* (Bert Bakker, 2008)
- Arie & Romy Boomsma – *Langs de Lange Lindelaan* (Prometheus, 2019)
- Gerrit Komrij – *Nederlandse kindervoëzie in 1000 en enige gedichten* (Prometheus, 2017)
- Kijk eens op www.raadgedicht.nl (raad het ontbrekende woord in het gedicht)

Je kan je als school abonneren op het tijdschrift DICHTER. van Plint.
www.plint.nl/dichter

WERK VORM 2

POËZIE IN HET WILD

—Voor wie: iedereen die poëzie in de openbare ruimte wil maken, verspreiden of ontdekken.

—Tijdsbesteding: 1 tot 4 uren (en zelfs uit te breiden tot een meerdaags project over poëzie).

—Vaardigheden docent: begeleiden en coachen, materialen verzorgen, inspireren.

—Benodigheden: pennen en papier, digibord/beamer.

INLEIDING

Poëzie is overal. Tegenwoordig komen de meeste mensen met poëzie in aanraking door bijvoorbeeld sociale media of door een gedicht te horen/lezen tijdens een begrafenis of op een geboortekaartje. Gedichten zijn dus in het wild te vinden en soms kom je ze per ongeluk tegen. Zo kan je tijdens een wandeling in de stad tegen een gedicht op de gevel van een gebouw aanlopen. Ook zijn er gedichten op putdeksels, schuttingen, strandpaviljoenen en verkeersborden te vinden.

Deze werkvorm heeft twee delen: ruitenwisper-poëzie (doen) én straatpoëzie (ontdekken).

RUITENWISSERPOËZIE

(zelf gedichten maken en in het wild verspreiden)

Ter introductie kan je via de volgende link een filmpje laten zien over waar *windshield poetry* ooit begon (<https://www.nbcnews.com/nightly-news/video/this-windshield-poet-is-inspiring-others-one-line-at-a-time-808773699858>). Het is in het Engels, dus je zult waarschijnlijk nog een en ander moeten uitleggen over wat er precies te zien is in het filmpje of je kan de leerlingen er natuurlijk naar vragen.

De ruitenwissergedichten zijn vaak grappig en gaan over een verrassend en positief onderwerp. Degene die het gedicht vindt, denkt dat het een flyer/boete is, maar het blijkt een gedicht van een kind te zijn!

STAP 1

Als eerste stap zullen de leerlingen dus zelf kleine gedichten moeten maken. Er zijn verschillende korte versvormen die gemakkelijk te maken zijn. Twee hele bekende zijn de elf en de haiku. Minder bekend zijn het distichon en de terzine.

— **De elf: dit is een gedichtje bestaande uit elf woorden. Als je hebt verteld wat de bedoeling is van de gedichten (iets voor onder de ruitenwisser), dan kunnen de leerlingen zelf een onderwerp verzinnen of je kiest samen een onderwerp uit (bijvoorbeeld: de lente, dromen, de zee, etc.). Het werkt vaak goed om leerlingen dan eerst een woordweb te laten maken over het gekozen onderwerp. Hierin zetten ze alle woorden die ze te binnen schieten over het gekozen onderwerp.**

Dan kun je de elf opbouwen. Het begint met één woord op de eerste regel. Dan twee woorden op de tweede, drie woorden op de derde, vier op de vierde en er wordt weer afgesloten met één woord (dit kan een herhaling van het woord op regel 1 zijn).

Bijvoorbeeld (over de zee):

**water
eindeloos veel
tot de horizon
er vaart een zeilboot**

zee
(gemaakt door Jelle)

— **De haiku: dit is een van oorsprong Japans gedichtje. Je gaat op dezelfde manier te werk als bij de elf. Laat de kinderen dus eerst vrijuit associëren bij een bepaald onderwerp (middels een woordweb).**

De haiku bestaat uit drie regels. De eerste regel heeft 5 lettergrepen, de tweede heeft er 7 en de derde heeft er weer 5. Je zult misschien eerst kort iets moeten uitleggen over lettergrepen. Als dit te moeilijk voor de leerlingen is, dan kun je ook gewoon woorden i.p.v. lettergrepen gebruiken (dus 1e regel: 5 woorden, 2e regel: 7 woorden, 3e regel: 5 woorden).

Bijvoorbeeld (over de lente):

**een kleine narcis
lijkt wel op een zonnetje
van gele blaadjes**

(gemaakt door Jelle)

— Het distichon: dit is een tweeregelig gedicht dat eigenlijk bedoeld is als klein deel van een groter geheel. Je kan zelf kiezen of de leerlingen een rijmend distichon maken of niet.

Bijvoorbeeld:

**Ik wou per trein naar Bennekom,
maar er was daar geen station**

**Een houthoop is iets anders dan
houd hoop**

— De terzine: dit is een drieregelig (deel van een) gedicht. Ook dit kan rijmend of niet rijmend natuurlijk.

**De dokter sprak:
“U bent zéér zwak
vanaf uw kruin tot aan uw hak.”**

**Er woont in mij
een warme gloed
die vuren kan ontbranden.**

Het is fijn als elk kind meerdere gedichten maakt. Daarna kan iedereen zelf kiezen welk gedicht of welke gedichten er uiteindelijk netjes worden uitgewerkt.

STAP 2

De leerlingen kiezen welk(e) gedicht(en) ze willen verspreiden op de auto's. Dit gedicht kan dan netjes worden uitgewerkt op een klein papiertje.

STAP 3

Als derde stap gaan de leerlingen de gedichten verspreiden in de buurt.

Ga met de leerlingen naar buiten (als het droog is!) en laat de leerlingen de gedichten verspreiden over geparkeerde auto's in de wijk/buurt. Dit kan bijvoorbeeld bij een winkelcentrum/supermarkt in de buurt.

Ben je beducht op boze reacties van de buurt? Bedenk dan een manier die je meer aanstaat om de poëzie te verspreiden met een eigen variant. Bijvoorbeeld raampoëzie: poëzie die je achter het raam plakt, zodat voorbijgangers het kunnen lezen.

STRAATPOËZIE

(ontdek gedichten in het wild bij jouw school in de buurt)

Via de website <https://straatpoezie.nl/> kun je gedichten vinden die in het wild te bewonderen zijn in Vlaanderen en Nederland. Ook staat er bij elk gedicht wat extra informatie over bijvoorbeeld de dichter of de reden van plaatsing.

Het is erg leuk om met de leerlingen langs een gedicht te gaan en er iets over te vertellen.

Op sommige plekken (meestal in de grotere steden) kun je echt een route wandelen, zodat je langs meerdere gedichten wandelt.

Eventueel kun je door gebruik te maken van de vorige werkvorm (praten over poëzie) met de leerlingen bij het gedicht in gesprek gaan over het gedicht. Leerlingen leren op deze manier dat poëzie letterlijk in het wild te vinden is, als je maar een beetje weet waar je moet zoeken.

GROOT PROJECT

Je kunt je samen met de leerlingen afvragen waarom mensen dat eigenlijk doen; gedichten op gebouwen, muren en straten plaatsen. En hoe zit het eigenlijk op school? Is daar ergens een gedicht te vinden? En is dat dan een mooi gedicht? Of als er geen gedicht te vinden is: zou het niet leuk zijn als er wel een gedicht zou zijn?

INSPIRATIE

Het schoolplein van een school in de binnenstad van Amsterdam werd omgeven door hoge grijze betonnen muren. Betrokken ouders en leerkrachten vonden dit erg deprimerend en besloten dat er iets aan moest gebeuren. Ze bedachten dat de muren versierd moesten worden met geïllustreerde poëzie.

Via de (Nederlandse) School der Poëzie werd een poëziedeskundige uitgenodigd die de leerkrachten een workshop over poëzie gaf. Hij gaf ze de tools om samen met de leerlingen een aantal gedichten te bespreken en hier illustraties bij te maken.

Een aantal creatieve ouders bracht vervolgens de gedichten op (semi-)professionele wijze aan op de wanden rond het plein. Er was ook ruimte voor de illustraties van de kinderen. Het gedicht werd feestelijk geopend tijdens een grootse bijeenkomst. Het resultaat was een vrolijk plein, waarin de kinderen hun eigen werk terugzagen. De gedichten zullen ze zich waarschijnlijk een leven lang herinneren.

Enkele tips:

— Kies vrij korte gedichten van de beste auteurs en let erop dat de bladspiegel van de gedichten correct wordt overgenomen.

— Doe altijd aan bronvermelding.

— Stel de dichter (indien mogelijk) op de hoogte en stel een vergoeding voor voor het gebruik van zijn werk, maar verwacht niet dat deze gratis het resultaat komt openen. Het is niet meer dan logisch dat de dichter beloond wordt voor zijn werk.

WERK VORM 3

GEDICHTEN BUITEN ZINNEN

— Voor wie: iedereen die gedichten beter wil leren kennen door ze tot losse woorden uit elkaar te halen.

— Tijdsbesteding: ongeveer 1 uur.

— Vaardigheden docent: ruimte geven en vragen stellen, leerlingen laten onderzoeken en puzzelen.

— Benodigheden: veel post-its, een kort bestaand gedicht.

INLEIDING

Gedichten kun je (net als een apparaat) uit elkaar halen en opnieuw in elkaar zetten. Het leuke is dat het nooit mis kan gaan. Je hoeft namelijk niet hetzelfde gedicht in elkaar te zetten. Elk woord van het gedicht kun je apart opschrijven en daarna kun je er een eigen gedicht van maken.

Als een hele klas met leerlingen dit doet, krijg je na een tijdje allemaal een eigen gedicht, gemaakt van de woorden uit een bestaand gedicht.

Via de website <http://www.puzzlingpoetry.nl/> kan je de app *Puzzling Poetry* downloaden. Met deze app kunnen leerlingen spelen met het uit elkaar halen en opnieuw in elkaar zetten van gedichten.

VOORBEREIDING

Bij deze werkvorm ga je aan de slag met de woorden/zinnen in een gedicht. Allereerst moet je een gedicht kiezen om mee te werken. Kies een niet al te lang gedicht, omdat het anders erg veel tijd kost om te ontleden in kleine stukjes.

Kies bijvoorbeeld het gedicht *Zullen we een bos beginnen?* van Jaap Robben (<https://www.plint.nl/posters/poezieposters-voor-7-tot-107/poezieposter-zullen-we-een-bos-beginnen.html>).

Zorg dat de tafels leeg zijn. Elke leerling zit klaar met een stapel post-its. Op elke post-it komt een woord uit het gekozen gedicht te staan.

Je leest nu in willekeurige (of alfabetische) volgorde ALLE woorden uit het gedicht voor. De leerlingen schrijven elk woord op één aparte post-it.

AAN DE SLAG

Met de losse woorden gaat elke leerling aan de slag met zijn/haar gedicht. Ze mogen dus zelf weten in welke volgorde ze de woorden op hun tafeltje plakken. Je hoeft vooraf geen instructie te geven over wat een gedicht is of zou moeten zijn.

De leerlingen proberen alle woorden “op” te maken, maar als ze enkele woorden overhouden waar ze niks meer mee kunnen, dan is het ook goed.

Zorg dat je de tijd goed in de gaten houdt en dat je af en toe roept hoeveel tijd de leerlingen nog hebben, voordat hun gedicht af moet zijn.

VOORLEZEN EN NABESPREKEN

Je kan enkele leerlingen vragen hun samengestelde gedicht voor te lezen. Laat de anderen vooral eerst **LUISTEREN** en stel daarna eventueel een gerichte luistervraag, zoals:

— Welke zin/regel blijft hangen nadat je dit gedicht hoorde?

— Wat vond je mooi/grappig/origineel/raar aan dit gedicht?

— Wat maakte dit gedicht tot een gedicht? Wat was er “gedicht-achtig” aan?

Je kan de leerlingen ook in tweetallen neerzetten en ze hun gedichten aan elkaar laten voorlezen. Het gaat erom dat ze zien wat zij zelf en een ander van de gegeven woorden gemaakt hebben.

Tot slot kan je natuurlijk het originele gedicht voordragen en/of tonen op het bord. De leerlingen zien en horen dan het oorspronkelijke gedicht.

Lees het gedicht eerst ook één keer voor, stel daarna weer (één van) de bovenstaande vragen en lees het gedicht dan nog eens voor.

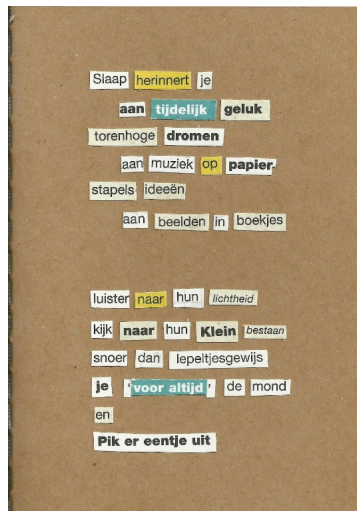
ZINNEN IN PLAATS VAN WOORDEN

Voor de verkorte versie van de werkvorm zou je ook zinnen/regels kunnen gebruiken in plaats van woorden. De leerlingen schrijven dan dus volledige regels/zinnen op de post-its. Met die zinnen gaan ze dan aan de slag en proberen ze óf het originele gedicht te “vinden” óf hun eigen gedicht te schrijven.

Geschikte gedichten zijn eenvoudig te vinden via bijvoorbeeld

<http://www.poezie-leestafel.info/>.

Zoek bijvoorbeeld op gedichten van Willem Wilmink of Toon Tellegen.

in losse woorden geknipt (dichter: Jules Deelder)

ALS	BEN	HONOLOELOE
IK	IK	IN
MIJN	OGEN	TOEDOE

WERK VORM 4

DE POËZIE- SPREEKBEURT

— Voor wie: iedereen die samen met de leerlingen wat dieper op gedichten in wil gaan.

— Tijdsbesteding: een introductie van 45 minuten, daarna volgen spreekbeurten van ongeveer 5 tot 10 minuten.

— Vaardigheden docent: uitleggen, kaderen, meedenken, iets nieuws durven.

— Benodigheden: tijd voor de leerlingen om op onderzoek uit te gaan (evt. A3-papier, oude kranten en tijdschriften, knutselmaterialen).

INLEIDING

Gedichten zijn een beetje het ondergeschoven kindje van de jeugdliteratuur. Zo kennen we wel de boekbespreking en natuurlijk ook de traditionele spreekbeurt, maar gedichten worden niet zo vaak besproken in de klas. Eigenlijk is dat een gemiste kans, want juist poëzie leent zich goed voor een wervelende presentatie, die de ouderwetse spreekbeurt overstijgt.

Daarom geeft deze werkvorm handvatten om te beginnen met de poëziespreekbeurt.

VOORBEREIDING

De grootste uitdaging bij deze werkvorm is om de leerlingen allemaal een eigen gedicht te laten zoeken (en vinden). Er bestaan zó vreselijk veel gedichten, maar waar vind je gedichten die bij de leerlingen passen? Het fijnst is om bundels of boekjes in de klas te hebben waarin leerlingen kunnen zoeken. Ook op het internet kun je een hoop vinden.

Zo haal je poëzie in de klas:

— **Neem een abonnement op DICHTER. van Plint. Of bestel in één keer een aantal nummers van DICHTER. waardoor je leerlingen in tweetallen kan laten grasduinen in de verschillende edities.**

<https://www.plint.nl/dichter.html>

<https://www.boekenwereld.com/plint-dichter-14-geluk-set-van-10>

— **Schaf een aantal bundels aan. Dit kan eenvoudig (online) via je lokale boekhandel. Onderaan deze werkvorm wordt een aantal bruikbare titels genoemd.**

— **Laat de leerlingen online op onderzoek gaan. Als ze via Google zoeken, valt er natuurlijk een hoop te vinden, eigenlijk te veel. Geef ze daarom liever een lijst van dichters naar wie ze kunnen zoeken. Onderaan deze werkvorm staat een bruikbare lijst van dichters die (soms ook) voor kinderen schrijven.**

Ze zoeken dan bijvoorbeeld met de zoekterm: ‘gedichten van Jos van Hest’ of ‘gedichten van Joke van Leeuwen’.

De leerlingen gaan op onderzoek uit en vinden (met enige hulp van jou) een gedicht dat ze aanspreekt.

UITLEG VAN DE OPDRACHT

Een spreekbeurt voor de klas is altijd spannend. Voor sommige leerlingen is het zelfs een enorme drempel om te nemen. Zorg dus vooral dat je de opdracht niet te zwaar maakt. Een cijfer ervoor geven is niet nodig, achteraf complimenten en tips geven over de spreekbeurt is natuurlijk wel erg leerzaam.

Leg de opdracht kort uit. Er zijn 5 stappen/onderwerpen die in de spreekbeurt aan bod komen:

— **Lees het gedicht (met titel) voor of laat het gedicht zien en vertel de naam van de dichter erbij. Dit kan eenvoudig door het gedicht op het (digi)bord te tonen. Van sommige gedichten zijn filmpjes op YouTube te vinden, met animaties of met de dichter die het gedicht zelf voordraagt. Een leuke, maar tijdrovende opdracht is dat de leerling zelf een filmpje of poster maakt over het gedicht en deze toont tijdens de spreekbeurt. Zie voor de poster de extra opdracht.**

— **Vertel waarom je dit gedicht hebt gekozen en wat je er zo mooi/grappig/verdrietig/verwarrend aan vindt. Wat spreekt je zo aan in het gedicht? Noem bijvoorbeeld welke woorden je mooi vindt of welke regel er in je hoofd bleef hangen toen je het las.**

— Vertel iets over de dichter. Wie is hij/zij? Wat schreef hij/zij nog meer? Waarmee is hij/zij bekend geworden?

— Als het kan en lukt: probeer iets vertellen over de vorm van het gedicht. Rijmt het? Is het een vrij vers of heeft het een vaste vorm?

Dit is wel lastig en het vergt veel onderzoek van de leerlingen zelf. Je zou het als extra opdracht kunnen presenteren.

— Lees het gedicht nogmaals voor of **DOE HET UIT JE HOOFD**.

Het declameren (uit het hoofd voordragen) van gedichten lijkt misschien niet meer van deze tijd, maar het levert echt een diepere kennis van het gedicht op. Stimuleer de leerlingen dus om het gedicht uit het hoofd te leren en geef ze een groot compliment als het ze gelukt is of als ze het echt hebben geprobeerd.

Het beste werkt het natuurlijk als je zelf een voorbeeld geeft van een poëziespreekbeurt. Daarin doorloop je dan ook de bovenstaande stappen.

Je kan jouw voorbeeldspreekbeurt doen over bijvoorbeeld het gedicht *Gymles* van Ingmar Heytze. Het is een gedicht met humor erin en waarschijnlijk is het herkenbaar voor de meeste leerlingen.

AAN DE SLAG

Tijd om de leerlingen zelf aan het woord te laten komen. Dit plan je natuurlijk op de gebruikelijke manier in en elke poëziespreekbeurt hoeft niet langer dan 5 à 10 minuten te duren.

Doordat elke leerling steeds een ander gedicht bespreekt komen de leerlingen met veel gedichten in aanraking in korte tijd. Het is mooi als je na de spreekbeurt tijd hebt om het gedicht nog extra te bespreken. Gebruik dan bijvoorbeeld de werkvorm 'Praten over poëzie'.

EXTRA OPDRACHT

Als alle spreekbeurten voorbij zijn, kunnen de leerlingen zich nog één keer op hun gedicht richten.

Geef elk kind een A3-papier en laat ze hun gedicht als een waar kunstwerk op het papier zetten. Het is erg leuk om hierbij oude kranten en tijdschriften te gebruiken. Ze kunnen daar mooie letters uit knippen en plaatjes in zoeken die bij het gedicht passen.

Als alle gedichten mooi (en leesbaar) zijn uitgewerkt op papier, dan geef je ze een plek in de klas of de gang, zodat de gekozen gedichten nog een tijdje zichtbaar blijven voor kinderen en ouders.

INSPIRATIE

Een klein overzicht van geschikte dichtbundels:

— Jaap Robben & Benjamin Leroy – *Zullen we een bos beginnen?* (De Geus, 2008)

— Hans & Monique Hagen – *Lichtjes in je ogen* (Querido, 2006)

— Willem Wilmink – *Ik snap het* (Bert Bakker, 2008)

— Arie & Romy Boomsma – *Langs de Lange Lindelaan* (Prometheus, 2019)

— Gerrit Komrij – *Nederlandse kinderpoëzie in 1000 en enige gedichten* (Prometheus, 2017)

— Kijk eens op www.raadgedicht.nl (raad het ontbrekende woord in het gedicht)

Je kan je als school abonneren op het tijdschrift **DICHTER**. van Plint.
www.plint.nl/dichter

Lijst van dichters die (soms ook) voor kinderen schrijven:

Frank Adam, Margriet van Bebber, Daniel Billiet, Monica Boschman, Arjen Boswijk, Katelijne Brouwer, Herman Coenen, Liz Ditters, Bies van Ede, Remco Ekkers, Judy Elfferich, Karel Eykman, Hans en Monique Hagen, Gijs van der Hammen, Bert van den Helder, Jos van Hest, Gil vander Heyden, Mary Heylema, Ingmar Heytze, Ineke Holzhaus, Arjan Keene, Geert De Kockere, Greetje Kruidhof, Johanna Kruit, Hans Kuyper, Ko de Laat, Jesse Laport, Joke van Leeuwen, Mariet Lems, Erik van Os, Reine De Pelseneer, Stijn De Paepe, Kasper Peters, Fetze Pijlman, Toon Tellegen, Jaap Robben, Bas Rompa, Iris Le Rütte, Kate Schlingemann, Kees Spiering, Kees Stip, Ymkje Swart, Linda Vogelesang, Bette Westera, Saskia van der Wiel, Riet Wille, Willem Wilmink (en nog vele anderen).

WERK VORM 5

EEN SCHOOL VOL GEDICHTEN

—Voor wie: elke school die (als project) ruimte wil geven aan gedichten in de klas, in de gangen en op het plein.

—Tijdsbesteding: elke dag een paar minuten en/of een groter poëzieproject op school.

—Vaardigheden docent: faciliteren, ruimte geven om te zoeken naar gedichten, meedenken en het schoolgebouw ter beschikking stellen aan de gedichten.

—Benodigheden: tijd voor de leerlingen om op onderzoek uit te gaan, geschikte gedichten om voor te kunnen dragen.

INLEIDING

Een school vol gedichten. Gedichten kunnen heel eenvoudig de hele school bevolken. Een gedicht op de trap naar de eerste verdieping. Een gedicht aan de binnenkant van de toiletdeur. Een gedicht op een muur van het schoolplein geschreven. Een gedicht in de gymzaal.

Met deze werkvorm krijg je elke dag een gedicht in de klas. En als al die gedichten zijn voorgelezen (door jou en de leerlingen), dan kun je met de hele school eens gaan kijken of er ruimtes zijn waar de gedichten kunnen worden getoond. Je kan de gedichten permanent opnemen in het interieur van de school of je kan ze tijdelijk tentoonstellen op de muren en de ramen.

ELKE DAG EEN GEDICHT

Je start met het voorlezen van gedichten. Dit doe je een week lang. Iedere ochtend bijvoorbeeld, als opening van de dag. Je hoeft niet te introduceren waarom je ineens begint met gedichten voorlezen. Laat de leerlingen maar luisteren en ervaren wat het met ze doet. Na het laatste gedicht dat je (op een vrijdag) hebt voorgedragen, kan je een sprongetje maken naar de volgende stap.

Het is daarna namelijk de bedoeling dat elke leerling een keer een gedicht voordraagt als opening van de dag (of als start van de lunch o.i.d.). De leerlingen kiezen zelf een gedicht dat ze mooi of leuk vinden. Dit is dus een soort huiswerkopdracht: zoek een gedicht, neem het uitgeprint mee naar school en draag het voor*. (*het declameren van het gedicht wordt warm aanbevolen, maar dit is afhankelijk van het taalniveau van de leerlingen en de veiligheid in de klas.)

Je kan de leerlingen vooraf helemaal indelen of je kan steeds aan het einde van de week bekijken wie er de volgende week zou willen voorlezen in de klas. Steeds als een leerling het gekozen gedicht heeft voorgelezen, hang je het ergens in de klas op, zodat het altijd kan worden teruggevonden. Maak er bijvoorbeeld een mooie poëziewand van in de klas, waarop uiteindelijk alle gedichten te lezen zijn.

EEN SCHOOL VOL GEDICHTEN

(project)

Om er een echt poëzieproject van te maken, zijn er maar een aantal kleine vervolgstappen nodig.

Als alle klassen elke dag een gedicht hebben voorgedragen, kan elke klas een favoriet klassengedicht uitkiezen. Dit is dus één van de gedichten die in de klas is voorgedragen. Het is dan handig om tijdens een ingelaste poëzieochtend alle gedichten nogmaals te laten horen en dan samen te beslissen wat het mooiste/leukste/ontroerendste gedicht is.

bron: www.pinterest.com

Zodra elke klas een klassengedicht heeft uitgekozen, moet even worden gecontroleerd of er niet toevallig twee klassen hetzelfde gedicht hebben uitgekozen. De kans is klein, maar het zou kunnen.

Nu kan elke klas gaan kijken waar het gedicht geplaatst kan worden, zodat de hele school ervan kan genieten. In sommige gevallen komt een gedicht nóg mooier tot zijn recht in een bepaalde ruimte. Het gedicht *Gymles* van Ingmar Heytze past natuurlijk erg mooi in de gymzaal en een gedicht dat bijvoorbeeld gaat over groei of ontwikkeling past misschien mooi op een trap.

Daarna zijn er twee mogelijkheden om het project verder vorm te geven:

DE GROOTSE AANPAK

De gedichten worden langdurig of zelfs permanent aangebracht op de muren, deuren of ramen van de school. Er zijn tal van fraaie manieren om de gedichten vorm te geven en aan te brengen op een muur of trap: verf, raamfolie, letterstempels, etc. Zorg altijd dat je, naast de tekst van het gedicht, de titel en de schrijver erbij plaatst. Stel (als dat mogelijk is) de dichter ook op de hoogte en overleg over een faire vergoeding voor het gebruik van zijn of haar werk. De grootse aanpak kost veel tijd en vergt nogal wat organisatie. Daarom kan de bescheiden aanpak een goed alternatief zijn. Bovendien kan je de bescheiden aanpak gemakkelijker jaarlijks herhalen.

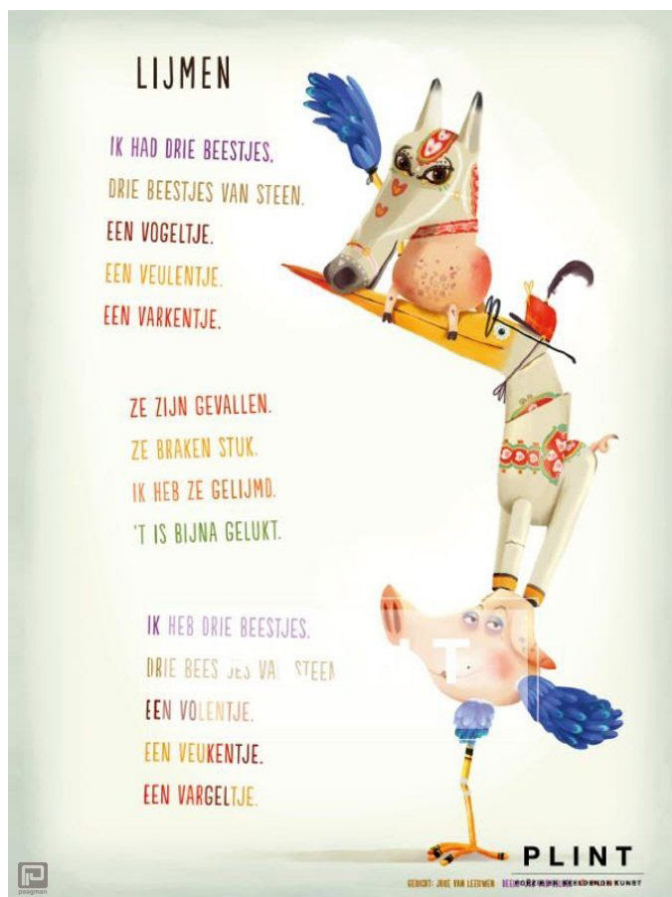
DE BESCHEIDEN AANPAK

De gedichten worden voor korte tijd tentoongesteld in de school. Elke klas denkt na over de manier waarop het gedicht wordt getoond. Past het mooi op het raam? Of moet het op een groot wit laken worden geschreven? Kunnen er letters op een deur worden geplakt? Of is het juist geschikt om heel klein in een hoekje van de gang te worden opgehangen? Uiteraard kunnen de leerlingen een rol spelen in het vormgeven van het gedicht. Het is het mooist als de gedichten in ruimtes komen te staan waar de hele school gebruik van maakt. Als het klassengedicht binnen de eigen klas een plaats krijgt, is de kans dat andere leerlingen óók kennismaken met het gedicht kleiner.

DE KANT-EN-KLARE OPLOSSING

Het minst tijdrovend (en gemakkelijkst te organiseren) is de kant-en-klare oplossing. Het gekozen klassengedicht kan je laten afdrukken op een groot papierformaat. Ook kan je het gedicht natuurlijk laten afdrukken op ander materiaal.

Wil je als school geen klassengedichten selecteren, maar wil je wel méér gedichten in de school laten zien? Kijk dan eens op www.plint.nl/posters.html of www.plint.nl/raamgedichten.html. Daar zijn prachtige posters en rake raamgedichten te vinden.

COLOFON

Deze leestips zijn een uitgave van Stichting Lezen Nederland, Iedereen Leest en Poëziecentrum, ter gelegenheid van Poëzieweek 2021.
www.poëzieweek.com

Redactie

Jelle Pieters (www.demanmetdepen.nl)

Eindredactie

Stichting Lezen Nederland, Iedereen Leest

Vormgeving

Tom Suykens (www.tomsuykens.be)

Contact

Stichting Lezen
T +31 (0)20 623 05 66
www.lezen.nl

Wil je op de hoogte blijven van de activiteiten van Stichting Lezen Nederland? Meld je dan aan voor de nieuwsbrief via www.lezen.nl.

Iedereen Leest
T +32 (0)3 204 10 00
www.iedereenleest.be

Wil je op de hoogte blijven van de activiteiten van Iedereen Leest? Schrijf dan in voor de nieuwsbrief via www.iedereenleest.be.

Poëziecentrum
T +32 (0)9 225 22 25
www.poeziecentrum.be

Wil je op de hoogte blijven van de activiteiten van Poëziecentrum? Meld je dan aan voor de nieuwsbrief via www.poeziecentrum.be.

Disclaimer

Deze lessuggesties mogen alleen worden afgedrukt en gekopieerd ten behoeve van het poëzieonderwijs in Nederland en Vlaanderen. Voor elk ander gebruik geldt: Op deze uitgave berusten copyrights: alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. De uitgever van de gedichten staat steeds bij het gedicht vermeld.